

SZIGETEK

A Földközi tenger a világ köldöke, gyönyörű északi partjairól indult meg és aztán formákat váltva máig – részben szétsugározva és kopva – itt él a nyugati kultúra. Ennek története izgalmas, hosszú, változatos, siker-bukás dialektikájával kísért. Partjai mentén, főleg a három nagy félszigetet körülvéve, azok közti melléktengerekből kiemelkedve kisebb-nagyobb szigetek sorakoznak, a part látványának szépségét ezek még tovább dúsítják. Emellett két nagyobb szigeten ma is önálló állam uralkodik.

A sors megadta, hogy többet alkalmam volt látni ezek közül a szigetek közül, most ezeken vonulok végig gondolatban, csak emlékeim távolodó és halványuló mozaikjaiból idézem az ott töltött napokat. Úgy gondoltam, hogy életem kronológiája mentén látogatok el ismét e szigetekre.

Tehát először **Capri** szigetén jártam. 1966-ban voltam olaszországi társasutazáson, ez volt első nyugati utam. Róma mellett a nápolyi öböl szerepelt a programban. Capri számomra Axel Munthe svéd orvosíró önéletrajzi regényéből volt ismert, nyugalomba vonulása után itt vett egy villát szép kertet alakított ki körülötte és műtárgyakkal benépesítette a házat. Ezt akartam mindenképpen látni, hosszú lépcső vezetett kapujához. Jóleső érzéssel tapasztaltam, hogy a kis városka főterét a magyar 56-os forradalom mártírjairól nevezték el, ekkor csak 10 évvel voltunk utána. Hangosan nem örülhettünk ennek, mert tudtuk, hogy minden csoportos utazás utasai között valaki titkos politikai megbízással vesz részt az úton.

1968 a következő alkalom éve. Párizsba akartam utazni, de mivel nem telt el 24 hónap az előző nyugati utam óta, nem kaptam meg az engedélyt. Ehelyett egy nagy jugoszláviai utazásra fizettem be. Ennek keretében néhány napot töltöttünk az adria-parti Dubrovnikban és ez idő alatt mentünk át a vele szemben levő **Lokrum** szigetre. Arról volt híres, hogy nagy nudista strandja van, ekkor tanultuk meg, hogy ezt FKK- strandnak hívják: freie Körperkultur (szabad testkultúra). Mi nem vettük le az úszónadrágot, szégyenkezve vonultunk végig a sok meztelen test között. Milyen érdekes! Itt fordítva érvényes az, hogy mi az általános.

Az Adriához köthető a következő alkalom is. 1972-ben leendő feleségemmel előnászúton voltunk a szép horvát partvidék **Korcsula** szigetén. Városában az olasz, volt-velencei hangulatra még rá lehet találni, épületei egyértelműen sugározzák ezt, a kommunista rendszer nem mosta el. A helyet még értékesebbé tette, hogy úgy tartották: itt született Marco Polo (akkor Curzola, apjának itt volt kereskedőüzeme, Velence vitatja, magának vindikálja ezt a tényt). Egy csodálatos tengeri naplementét láttunk itt, amelyet menyasszonyom stimulálására diafilm-sorozatra vettem fel rögzítve a színek fokozatos átalakulását a sárgától a sötétliláig. Ezzel a diasorozattal díjat nyertem az egészségügyi fotósok következő országos találkozásán Győrben. A szigetről átlátogattunk a szemben levő szárazföld Orebityhez tartozó partszakaszára. Hazafelé vezető hajóutunkon megálltunk a közeli **Hvar** szigetén. Csak egy kis kirándulást tettünk a domboldalon, ahol ehető szent-jános-kenyeret szakítottunk az út melletti fákról, majd folytattuk utunkat Rijeka felé.

1977-ben feleségemmel utaztuk végig egész Olaszországot. **Velencével** kezdtük, ami maga is szigetekre épült, különálló a San Giorgio Maggiore szigete az ugyanilyen nevű székesegyházzal. Ekkor is voltunk Capri szigetén, megnéztük a külön álló tengeri sziklákat, majd néhány napot **Szicília** szigetén töltöttünk. Megnéztük Palermo nevezetességeit, főleg a székesegyházat. Nagy meleg és a látást is zavaró párateltség

volt. Elmentünk autóbusszal a sziget legszélső nyugati részé levő város, Trapani feletti Ericebe mivel egy kollégát akartunk meglátogatni, de sajnos nem találtuk meg. Az út viszont szép volt. Mint útikönyvből megtudtuk a legendák szerint ennek a helynek Aeneas nemzetségéhez volt köze, Eryxről, Aeneas testvéréről kapta a nevét, valamint a római-karthágói háborúban volt kiemelkedő szerepe. Utána átlósan vonattal átszeltük a szigetet, Cataniába mentünk, a város képét a közeli Etna határozza meg, de mi igyekeztünk áttérni a hegy másik oldalán fekvő Taorminába. Talán minden magyarnak Csontváry képe jut eszébe, ha erre jár: a taorminai görög színház képe háttérben az Etnával és a fantasztikus színeket adó napsugarakkal, felhőkkel. Sajnos, a vonatállomásról a hegyoldalban levő városhoz busz vitt fel és éppen érkezésünk után, kora délután, egy járat kimaradt és így csak később délután jutottunk a várva várt színházhoz, de még időben, hogy több fényképet készítsék ugyanarról a helyről, ahonnan Csontváry festette képét. Még sétáltunk egyet a meredek utcákkal teli városkában. A következő szigetlátogatások a Mediterráneumban már a rendszerváltás utáni időszakra esnek. Az első szakmai út volt. 1993-ban **Cipruson**, Limassolban vettem részt egy nemzetközi konferencián, daganatos betegek palliatív kezelése, főleg a fájdalomcsillapítás volt a fő téma. Kevés támogatást kaptam az úthoz, de sikerült anyagi szempontból viszonylag kedvezően megszervezni a részvételt. Igyekeztem az országban több helyet meglátogatni. A szigetállamban sem vonat, sem városokat összekötő buszjárat nem létezik, csak nagy, 10 személyes taxik viszik az utasokat. Telefonon kell megrendelni, a taxi eljön az utasért és pontos címre viszi. A fővárosba, Nicosiába mindenképp el akartam menni. Felvettem a kapcsolatot az Európa Tanács felnőttoktatási bizottságának volt ciprusi küldöttjével, akivel együtt dolgoztunk abban. Javaslatára az egyik nap elmentem Paphosba, mert aznap neki ott volt dolga. Az oda vezető út a tenger mellett húzódott. A taxi megállt annál az öbölnél, ahol a legenda szerint Aphrodité, azaz Vénusz született. Közelen volt a még megmaradt brit katonai támaszpont. Paphosban megnéztem a kiásott ókori, királyinak tartott épületet és nekropoliszt, valamint az ottani amfiteátrumot. Másnap Nicosiában találkoztunk, megnéztük a múzeumot, a szép Szabadság emlékművet, a modern építésű (1961), de velencei stílusú érseki palotát és ami számomra különösen maradandó emlék: Makariosz érseknek (egyúttal államfő is volt) az épület előtt álló, annál magasabb bronzszobrát. Makariosz vívta ki tulajdonképpen Ciprus függetlenségét, amely politikai küzdelmeket annak idejében én különös figyelemmel kísértem. A város egy része jelenleg a török Ciprushoz tartozik, leválásának története is izgalmas történelmi példa. Az egyik téren kollégám figyelmeztetett, hogy ne fényképezek, mert esetleg a törökök átlőnek, ugyanis a tér egy része azokhoz tartozott és itt volt átjáró, amelyet a két Berlinhez hasonló helyzet miatt Checkpoint Charlie-nak neveztek. A kongresszus sokat foglalkozott az akkor újdonság fájdalomcsillapító tapasszal. Nagy élmény volt, hogy láthattuk Cecily Saunderst, a hospice-gondolat megvalósítóját. Állítólag nem nagyon járt konferenciákra, ezért felállva hosszan tartó tapssal üdvözölték a résztvevők, akik között ott volt Muszbek Katalin, a magyar hospice-mozgalom jeles képviselője. A hivatalos programban szerepelt egy kis falusi kirándulás a hegyekbe ottani jellemző ételekkel, zenével. Mivel a repülőtér Larnacában van, hazajövelemtkor egy taxis városnézést beiktattam, láttam a közeli sóstót, magas vízvezetékét, az ottani kolostort, szent Lázár templomot. A repülőtéren magyar nyelvű szórólapokat találtunk, az ország törökök által bekövetkezett ketté szakítása kapcsán emlékeztettek a mi 150 éves török megszállásunkra. Az orvostörténelem mindig is érdeklődési körömbé tartozott, a magyar társaság előadásaira gyakran jártam, egy-egy előadást én is tartottam. Honti Jóska barátom – aki a nemzetközi társaságnak is alelnöke volt egy ideig – kapacitált, hogy vegyek részt a

világkongresszusokon is. 1996-ban **Kósz** szigetén tartották, ahol Hippokratész gyógyhelye volt egykor. Ez a tény nagyon vonzó volt számomra is, ezért elkezdtem szervezni a részvételt. Spyros Marketos volt a görög társaság elnöke és a kongresszus főnöke. Őhöz írtam támogatást kérő levelet, aminek alapján elengedték a részvételi díjat és még a szállásomat is elintézték. A magyar társaságtól is kaptam segítséget az útiköltséghez. Úgy szerveztem, hogy egy **Rodosz** szigetére ekkor induló társasutazáshoz kapcsolódva csak a repülőutat befizetve Rodoszra mentem, onnan hajóval Kószra, visszafelé ugyanígy, amibe az is belefért, hogy visszautazás előtt néhány napot tudtam tölteni még Rodoszon. Marketos a görög szárazföldön orvos olimpiát is szervezett a kongresszus előtt. Hippokratész Kószon született, itt fejtette ki orvosi tevékenységét és írta művei jelentős részét. A gyógyító helyet, aszklepeiont meglátogattuk, azaz maradványait, épületek kövei, oszlopai, részben felállítva, egy dombos részen található, szemben, nem túl széles tengerrész másik oldalán már Törökország. Megilletődve álltunk, a világ minden részéből származó orvosok a számunkra rendezett rítuson: kitónba öltözött férfi jött le a központi lépcsőn, kezében összegöngyölt pergamen, két oldalt fehér ruhába öltözött lányok sora kísérette. Leérve egy nagy kőcsoporthoz kibontotta a pergament és felolvasta ógörög nyelven az eredeti hippokratészi esküt. Mi körbe fogtuk és nem értve a szavakat, de jól ismerve tartalmát magasba emeltük jobb kezünket és végig gondoltuk a szöveget, még egyszer letettük az orvosi esküt, ott, ahol született és abban az ősi, eredeti formában és ezáltal többé válva, megerősödve hivatástudatunkban szétvihettük magunkban a világ minden részébe. A kongresszuson is sok érdekes előadást hallottunk, Jóska bemutatott több külföldi orvostörténésznek. Ő sokat ismert, az utóbbi évtizedekben tartott kongresszusok mindegyikén részt vett, mindegyikről őrzött emlékeket és sok fényképet, ezeket több helyen be is mutatta. Emellett meglátogattuk a régi maradványokat bemutató múzeumot, láttuk a Hippokratészt ábrázoló padlómozaikot, üdögéltünk – őt magyar részvevő volt, például Vida Mária, aki Antall József után a hazai orvostörténeti múzeum igazgatója volt – az ún. Hippokratész fa alatt. Visszaútban – amint említettem – pár napot töltöttem Rodoszon. A kikötőben szarvasbika és őzsuta oszlopon ágaskodó szobra mutatja a két móló-helyet, ahol valamikor az ókori világ hét csodája egyikének, a rodoszi kolosszusnak lábai helyezkedtek el. Ez volt az egyetlen hely a hét közül, amelynél megfordultam, bár igaz, hogy egy másikon, a halikarnasszoszi mauzóleumnak (Mauzolosz király síremléke) még megtalált, kiásott maradványaiból (szobrok, domborművek) összeállított csonkább formáját láttam a British Museumban. Meglátogattam a johannita nagymester múzeummá alakított várát/palotáját (itt volt több száz évig a johannita lovagok főhadiszállása). A régi városromok mellett érdekesnek találtam annak a városrésznek az épületeit, amelyeket az olasz uralom alatt, Mussolini idejében építettek. E két sziget meglátogatása maradt mindeztideig a görög világban tett egyetlen utam.

A másik földközi tengeri önálló szigetállam **Málta**. A fővárosnak (la Valetta) hosszú történeti múltja van, várai, várfalai, épületei (Kastilj, Auberge d'Italie), templomai (szent János katedrális), jellegzetes utcái, beépített partjai (szent Elmo erődítmény) tanúsítják. Sikerült társasutazás keretében meglátogatni. A johannita lovagok uralkodtak itt több száz éven át (máltai lovagok). Egyik nagy mesterüknek (Vignancourt) volt köszönhető, hogy kieszközölte a pápánál a gyilkos Caravaggio itteni engedelményes lovaggá ütését, aki néhány évet itt töltve (1607-08) gyönyörű freskókat, képeket festett (ez motiválta a nagymestert). Legjelentősebb freskója, a Keresztelő Szent János lefejezése a katedrális egyik termében tekinthető meg, számomra talán ez lett Málta legmaradandóbb emléke. A másik ismert képére nem emlékszem (szent Jeromos), pedig eredetileg a nagy freskóval

azonos teremben volt kiállítva. lehet, hogy még nem volt visszaállítva, ugyanis 1984-ben kivágva keretéből elrabolták, később sikerült rátalálni, de hosszú időt igényelt rendbe hozatala. Társszigetére, **Gozora** is átmentünk. Mellette van a tengerben a híres azúr-ablak, kapuszerű sziklás szigetképződmény. Gozon van a barokk Mária mennybemenetele katedrális.

A kulturális szigetlátogatások közé ékelődik egy családi nyaralás az adriai **Rab** szigeten, gépkocsival (komp!) mentünk egy barát házaspárral együtt. A sziget kis fővárosát is meglátogattuk.

Egy itáliai nyaraláshoz kapcsolva látogattuk meg **Elba** szigetét. Önmagában is szép, erődítménnyel megkoronázott, vonzó kis kikötővel rendelkező főváros Portoferraio, de vonzását számomra az adta, hogy itt töltötte Napoleon első száműzetését. Két épületet birtokolt, mindkettő múzeumként egésztál napjainkban, az egyiket--- a téli lakhelyet – látogattuk meg: Palazzini dei Mulini, egy Medici nagyherceg építette, kellemes kerttel, udvarral. A szobák - bár bukott vezérként élt itt – fejedelmiek voltak, eredetileg saját holmijaiból is hozatott ide berendezést. Itt gondolta ki visszatérésének tervét, amely első időszakában sikeresnek indult.

Pár éves gondolkodás után 2019-ben rászántam magam egy igaz baráttal egy csodálatos útra az ikerszigetekre, **Szardíniára** és **Korzikára**. 80 évem miatt vacilláltam: merjek-e nekivágni, persze társasutazással. Hál' Istennek belevágtam talán életem utolsó nagyobb útjába, a lányomékkal Svédországban tervezhető utakat természetesen külön sorolom. Szóval repülővel a legdélibb városba, Cagliariába, Szardínia fővárosába utaztunk. Másnap városnézés után (Santa Maria katedrális kápolnája) innen busszal végig a két szigeten Korzika legészakibb városába, Bastiába, ahonnan hajóval az olasz szárazföldre, majd Pisából repülővel haza. Az érintett, várral, templommal ékesített városokat csak felsorolom: Szardíniában Arborea, Alghero (épp' akkor autóverseny volt), Castelsardo, Santa Teresa, de közben fantasztikus emlékhelyek: Barruminiben egy 5000 éves nuraghe komplexum viszonylag áttekinthetően megmaradt kőszerkezete, Sant Andrea Priu nekropolisz barlangrendszere a korakeresztény korból eredeti freskókkal, középkori Saccargia (13. század) bazilika. A két sziget közt napfényes tengeri út után Korzika, magas partjai fölött Bonifacio, majd Sarténe-en, a jellegzetes korzikai városkán át (éppen keresztelés volt a templomban) Ajaccio, Napoleon szülőházával, keresztelő templomával, több szobrával, meg a patrióta Paoli szobrával, azután Porto, Calvi (fellegvár), Ile Rousse, Saint Florent, Patrimonio (borvidék, egy pohár bor), Bastia a Livornoba vivő hajózás előtt, de ezen az útszakaszon a legelképezetőbb élmény a Les Calanches vörös sziklái között töltött néhány óra volt.

A két sziget jelenleg más országhoz tartozik, de történelmükben volt sok hasonló, ez érződik a hasonló klimatikus viszonyok mellett az általános atmoszférában is. Mindkettő címerében azonos figura található, a megszabadulást kifejező motívum: a mór vezérek levágott feje, Szardínia címerében négy, Korzikában egy.

Fantasztikus virtuális utazás volt végigjárni ismét a szigeteket. Magam is elcsodálkoztam, hogy mennyi helyen jártam a Mediterráneumban. Ezek a helyek megidéztek a történelmet, a mitológiát, sok helyen a művészetek kiváló alkotásait. Szellemi gazdagságom tárházának kincsei lettek.